

In het kielzog van de aanleg van een autosnelweg is in de gemeente Scheemda een fascinerend natuurgebied ontstaan. Aan de rand van een zandafgraving is een delta ontstaan waar diep slingerende beekjes een weg vinden. Eenden en kluten hebben de plas ontdekt. Moerasandijvie bloeit er weelderig. En de enige beheerders van het gebied zijn konik-paarden.

Het landgoed de Ennemaborg werd in 1965 aangekocht door de Stichting Het Groninger Landschap. Het ruim 400 hectare grote landgoed is voor een belangrijk deel natuurgebied, maar ook wordt er nog landbouwgrond verpacht. In 1981 is een eerste begin gemaakt met het ontwikkelen van natuur op het landgoed. In dat jaar werden er drie konik-paarden aangekocht. De koniks werden op de Ennemaborg ingezet om het landgoedbos om te vormen naar een meer natuurlijk bos.

Bert Speelman

Landgoed de Ennemaborg **N**atuurbeheer met konik-paarden

Door een dichtheid van een paard per vijf hectare aan te houden, wordt geprobeerd om in de loop van vele jaren een half-open landschap te vormen. Bos en begraasde weide komen daarin in een natuurlijke afwisseling naast elkaar voor. Deze afwisseling geeft een grote rijkdom aan flora en fauna. Vlinders, roofvogels, paddestoelen en knaagdieren vinden naar verwachting volop hun plaats in dit landschapstype.

Paardentunnel

In 1989 werden plannen ontwikkeld om het noordelijke deel van het natuurgebied met een omvang van 80 hectare en het zuidelijke deel, 50 hectare groot, met elkaar te verbinden. De twee gebieden worden gescheiden door de Sebo Ennemaweg.

De gedachte was om het gebied met een smalle strook langs het bos uit te breiden. Onder de weg door zou voor de paarden een tunnel worden aangelegd.

In 1990 waren de plannen klaar en een stuk verpachte grond aan de oostzijde van het bos werd geruild. In het vrijkomende perceel zou onder de Sebo Ennemaweg een duiker met een doorsnede van 2,50 meter worden gelegd.

In datzelfde jaar kwam bij Het Groninger Landschap het verzoek binnen van het bedrijf Koop Tjuchem om tegenover de huidige recreatieplas een tweede plas te maken. Het zand in de ondergrond kon gebruikt worden voor de aanleg van de A7. Hier lag een kans om werk met werk te maken en de Stichting besloot toe te happen. Zand mocht er gewonnen worden, maar alleen onder bepaalde voorwaarden. Er moest na vertrek van de graafmachines een 40 hectare groot natuurgebied achterblijven.

◀ Direct achter de aardappelrooier wordt het eerste zand afgegraven

De zandafgraving

Door de medewerking van de gemeente Scheemda, het Ministerie van Landbouw en de Provincie werden binnen korte tijd de benodigde vergunningen verleend. Om geen vertragingen in de aanleg van de A7 op te laten treden was haast geboden. In het najaar van 1991 werd een begin gemaakt met de werkzaamheden. Direct achter de aardappelrooier reden de graafmachines het land op. Waar de piepers eruit waren werd gelijk een laag van 30 à 40 centimeter

teelaarde afgegraven. De grote hoeveelheid aarde werd in depot gezet aan de noordzijde van het 40 hectare grote gebied. Berekend was dat er een 600 duizend kubieke meter kwalitatief goed zand in de ondergrond aanwezig was. Met veel materieel is dit zand ontgraven, zodat eind 1992 delen zo ingericht waren dat er geen machines meer hoefden te komen en de natuur haar gang kon gaan. In 1993 zijn de laatste zandvrachten uit het gebied gehaald. Aan de oostzijde van het terrein werd een tjasker (kleine windmolen) geplaatst om de venige laag ter plaatse van

▲ Het natuurgebied bij de Ennemaborg

water te voorzien. De duiker werd in december 1993 onder de Sebo Ennemaweg gelegd. In het voorjaar van 1994 kon het raster rond het gebied geplaatst worden. Hierdoor is een aaneengesloten gebied van 170 hectare ontstaan.

Het natuurgebied

De ondergrond van de plas is zeer verschillend van opbouw. In de bodem komen keileemruggen voor, die plotseling ook weer de diepte in schieten. Het zand is tussen de verschillende ruggen door gewonnen. Zandlagen werden afgewisseld door laagjes klei. In het zuidoosten van het gebied ligt een laag veen aan het oppervlak. In het gebied komen dus uiteenlopende grondsoorten voor. De verschillen in grondsoort geven aan een grote verscheidenheid aan plantensoorten de mogelijkheid om een optimale groeiplaats uit te zoeken.

De taluds van de grote plas zijn onder een verloop van 1 op 40 aangelegd. In de plas zitten twee diepere plekken, waar mogelijk 5 meter water komt te staan. In deze gaten zullen de grotere zwevende delen bezinken.

Madurodam

Na het ontgraven van het zand is een plas ontstaan die zich heeft gevuld met grond- en regenwater. Diepe, slingerende beekjes transporteren de nog spaarzaam begroeide grond naar de plas. Bij de plas wordt de grond weer afgezet, waardoor aan de randen delta's ontstaan. De wording van Nederland is hier op Madurodamformaat door de natuur nagebootst.

Aan de westkant zijn drie poelen gegraven met een geringe diepte. De bodem van deze poelen ligt in de keileem, die hier op geringe diepte voorkomt. Hierdoor zijn de plasjes afhankelijk van regenwater en zijdelingse toestroming. Onderling stroomt overtollig water van de ene plas naar de andere. Door het vele water is er een verbinding ontstaan tussen het meest noordelijke plasje en de grote plas. Een uitgesleten geul die op sommige plaatsen een meter diep is zorgt voor de verbinding.

Weelderig

De konik-paarden zijn de enige invloedrijke beheerders in het gebied. Voor het overige

wordt de inrichting van het gebied overgelaten aan het spel van de natuur zelf.

De stukken die eerder met rust werden gelaten zijn vrij snel door pioniers begroeid.

Voorbeelden hiervan zijn greppelrus, pitrus, riet, lisdodde en vele akkerkruiden. In de loop van 1993 hebben zich meer plantensoorten gevestigd. Ook werden de eerste kiemplanten van bomen gevonden. Berken, elzen en wilgen namen het voortouw.

Planten als moerasandijvie bloeien er weelderig. In 1993 werd al een honderdtal soorten geteld. De aanblik in 1994 is hoopgevend. Een brede strook moerassige vegetatie begint zich aan de randen tot ver in het water te ontwikkelen met riet, lisdodde en wilgestruiken als voorlopers.

In 1993 is een onderzoek naar de zaadverspreiding in het gebied van start gegaan.

Uit het onderzoek dat in totaal vijf jaar gaat duren, moet blijken op welke wijze zaden worden aangevoerd. Dat gebeurt in de regel via de wind of via dieren zoals paarden en konijnen.

Jaarlijks gaat het IVN-Oldambt de vegetatie in kaart brengen. Dit gebeurt om de ontwikkeling van de vegetatie te kunnen bekijken en bij andere natuurontwikkelingsprojecten te kunnen gebruiken.

Pleisterplaats

Eenden hebben als eerste de plas ontdekt en komen in grote getale. In 1993 en 1994 hebben er kluten gebroed op de nog deels kale gronden. In 1993 ging het om 6 paartjes, een jaar later waren dat er al 16. Andere vogels die er broeden zijn slobbeenden, strandlopers en meerkoeten. In de wintermaanden pleisteren vele trekvogels in het gebied.

Inmiddels zijn watersnippen, grauwe ganzen en kleine zwanen waargenomen.

Reeën, vossen en de noordelijke groep van de koniks hebben zich het gebied reeds toegeëigend. De noordelijke kudde koniks heeft de tunnel nog niet eens bekeken. De zuidelijke

groep heeft alleen nog maar in het begin van de tunnel gestaan, maar durft er nog niet door.

Rooskleurig

Het gebied rond de Ennemaborg ligt in de Ecologische Hoofdstructuur waarvan de grenzen in 1994 worden vastgelegd. Het streven is erop gericht aansluiting te zoeken met het natuurreservaat Meerland van Staatsbosbeheer en een goede inpassing te vinden in het Ontwikkelingsplan voor het Oldambt, 'de Blauwe Stad'.

De toekomst voor het ontwikkelen van een groot natuurgebied ziet er goed uit. De zaken die uit de inrichting van deze 40 hectare geleerd kunnen worden zijn waardevol bij het maken van plannen voor andere gebieden. De ontwikkeling van een aaneengesloten natuurgebied met een oppervlakte van zo'n 600 hectare behoort in dit deel van Groningen zeker tot de mogelijkheden. ■

Bert Speelman is als rayonbeheerder werkzaam bij de Stichting Het Groninger Landschap.